

Jestli někdo někdy Edvarda Beneše osobně zklamal, byli to tito muži, neboť mnozí z nich byli na svých místech jen s jeho pomocí a díky jeho dobré vůli. Zahradník nezaváhal, ale ministři se báli o své kariéry a svou vlastní bezpečnost.

Dvaadvacátý říjen byl dnem našeho letu z ruzyňského letiště poblíž Prahy. V osm ráno přijela kavalkáda tří aut. Strýc Edvard, teta Hana, prezidentův „valet de chambre“⁶⁷ a tetina malá otlá služebná byli urychleně naloděni do obrovského letadla Douglas, které již bylo naloženo strýcovými archivy. Řidič kancléře Smutného vyfotil pár rychlých snímků této události. Kromě Smutného a jeho ženy přišli k letadlu otevřeně jen pan Prokop Drtina a paní Drtinová, v jejichž Tatře jsem přijel na letiště.

Než jsem se připojil ke strýci a nastoupil do letadla, rozhlédl jsem se kolem po svém „muži v utajení“. Jako na zavolanou se objevil zpoza hangáru. Bratr Jirka by na letišti budil přílišnou pozornost, a tak jsem požádal pana Feigela, reportéra z bratrových novin *České slovo*, aby mi pomohl zorganizovat fantastický a zároveň důkladný bezpečnostní systém, který jsem před naším odjezdem považoval za nutný. Pan Feigel a můj americký přítel z Ženevy, výborný novinář Johnny Whitaker, nám měli pomoci, pokud bychom se nad Německem setkali s problémy.

Strýc Edvard, stále hluboce zklamaný z tajnosti našeho letu a zrady členů Syrového vlády, nevěděl nic o předběžných opatřeních, která jsem zařídil. Stejně tak neměl ani tušení o zvláštních, ale zcela účelných přípravách, které jsme učinili, abychom udrželi náš let v tajnosti před německými orgány. Náš let nebyl oficiálně ohlášen německým úřadům. Takové oznámení by znamenalo vynucené

⁶⁷ Valet de Chambre – francouzsky komorník.

přistání od Luftwaffe na německém území a doktora Beneše by čekalo podobné zacházení, jakého se dočkal kancléř Schuschnigg. Proto bylo naše letadlo označeno jako „druhý židovský let“. Každý den přelétalo letadlo plné židovských uprchlíků ze všech koutů východní Evropy přes Německo na cestě z Prahy do Rotterdamu. Kdykoli bylo letadlo nebezpečně přeplněno těmito uprchlíky a jejich osobním majetkem, bylo připraveno druhé a naloženo, aniž by to bylo oznámeno Němcům. A tak se naše vlastní paluba stala letadlem, které němečtí pozorovatelé na různých letištích a pozorovacích stanicích považovali za další obvyčejné „židovské letadlo“.

Brzy po vzletu, který následoval zhruba tři minuty po vzletu opravdového židovského letadla, se daleko těžší a pomalejší letadlo plné židovských uprchlíků ocitlo za námi a stalo se tím druhým letadlem, které se nemuselo ohlašovat německým orgánům, neboť bylo součástí stejného uprchlického leteckého konvoje.

Doktor Beneš také nevěděl, že v mé kapse ležel papír, kam jsem si zapsal pár úvodních slov zprávy, kterou bych křičel do mikrofonu ve mnou často navštěvované pilotní kabině v případě, že by se objevily německé stíhačky. Neměli jsme povolení ke kontaktu jiné než německé stanice, ale navigátor byl připraven přepnout rádio na Rotterdam, Londýn nebo Paříž hned, jakmile by se něco přihodilo. Pak bych mohl nadiktovat svoji zprávu o nebezpečí a prosbu o pomoc pro Edvarda Beneše, pokud by po něm nacističtí piloti stříleli či jej nutili přistát. Můj strýc také netušil, že v případě potíží by mí dva přátelé Whitaker a Feigel spustili z Prahy do světového tisku hlasitou kampaň na záchranu exprezidenta Edvarda Beneše a jeho ženy. Čekali na jakékoli zprávy ode mě či od Němců.

Jeden by řekl, že mám příliš bujnou fantazii. Ale všichni jsme slyšeli přenos Hitlerovy řeči ve Sportpalastu (Berlínském sportovním paláci) a cítili nenávist v jeho skřípavém hlase. Přestože by mi to vše strýc vyčítal, kdyby o tom věděl, kdo by po zvážení situace jednal jinak?

Jednou během letu se k nám na vzdálenost asi jedné míle přiblížila skupina stíhaček – rané modely Messerschmittů Me109. Náš pilot se ale snažil zachovat co nejnormálnější a nezměnil směr. Při další příležitosti nám zase zkřížilo cestu malé letadlo a později blízko nás proletěl bombardér na své cestě na sever. Jinak se nic nepříhodilo, snad byly mé nervy příliš napjaté. Ale byl by náš let tak klidný, kdyby nacisté věděli, že Beneš opouští svou zemi? Kdo, kromě Němců samotných, to mohl vědět? A řekli to hned druhý den: německý tisk štkal na Beneše jako smečka psů a vykřikoval jedovaté a nenávistné řeči stejně jako samotný Hitler. Ty vydatné urážky jen odhalily jejich překvapení, stejně jako celého světa, nad naším letem.

Když jsme jižně míjeli Essen, viděli jsme skrze mraky a dým válečné továrny. Hitlerovi přátelé, Kruppovi, připravovali Chamberlainův „mír pro naši dobu“ po svém, bezpochyby německém způsobu.

Z Rotterdamu, kam jsme krátce přistáli před letem přes kanál, se zprávy o Benešově letu šířily do celého světa. Poslal jsem do Prahy telegram, abych dal přátelům vědět, že jsme v pořádku. Zatímco jsme vyšli z letadla na krátkou procházku, přistoupil ke mně holandský úředník a velmi vlídně mě přivítal. „*Jak je možné,*“ ptal se, „*že vás Němci nechali proletět?*“

Usmál jsem se. „*Nenechali,*“ řekl jsem. „*Nic o tom neví. Poslouchejte zítra jejich rozhlas. To bude křik!*“

Strýc Edvard a teta Hana se procházeli svěžím sláným vzduchem. Najednou vypadali radostněji. A já také. Vždy jsem nerad létal, když jsem nemohl převzít kontrolu já sám, a byl jsem rád, že je cesta skoro u konce. Začal jsem přemýšlet svobodněji, dýchat svobodněji a viděl budoucnost jako snad šťastnější realitu. Zpět v letadle jsme si uvědomili skutečný účel naší cesty do Anglie. Strýc Edvard si připomněl, že se jedná o jeho druhý útěk do exilu. Při tom prvním byl sám. Poté, co roku 1915 odešel z Prahy, byla teta Hana uvězněna ještě předtím, než dojel do Švýcarska.

Přistáli jsme v Croydonu se smíšenými pocity. Bylo mi jedno, co anglické úřady řeknou na to, až se jejich prominentní, avšak nezvaný host, personifikace jejich černého svědomí, bude procházet po Londýně bez pasu. Zachovali se ale tradičně britským, džentlmenským způsobem.

Na letišti nás čekalo typicky britské přijetí – přijetí, které jsem však nečekal, i když jsem Brity už znal. Řekl bych, že jsme se setkali se studeným, zdvořilým a tichým respektem, skrz který jen několik letištních úředníků mírně prozradilo svou potlačovanou zvědavost. Žádný fotograf neměl šanci nás obtěžovat.

U východu z letištní haly stály dvě strohé a vážné limuzíny, takže to vypadalo, že na letišti probíhá nějaký pohřeb. Ale ne, ta auta byla spěšně připravena úřady pro doktora Edvarda Beneše a jeho doprovod. Vyčkali jsme, než byl jeden z těch velkých Daimlerů naplněn našimi zavazadly. Poté jsme nastoupili do druhého auta a pomalu jeli do mého domu v Putney, kde nás má žena a tři děti přivítaly daleko srdečněji, než byl schopný jakýkoli britský úředník. Všichni jsme byli šťastní.

Po našem příjezdu strýc Edvard znovu lehce onemocněl a musel ležet v posteli. Přecenili jsme jeho síly. Zjistili

jsme, že jsem zapomněl informovat Mílu o tom, že přijedou i dva služební, pan Toman a mladá Jana. Takže zatímco strýc Edvard ležel v mé posteli, já jsem spal v posteli svého staršího syna. Naše tři děti spaly na zemi v jiné ložnici. Byly nadšené, že mohou být součástí takového úžasného dobrodružství, a taková malá oběť jim dodávala pocit důležitosti.

Ten dům, číslo 26 na Gwendolen Avenue v Putney, Londýn, South Western 15, se stal centrálou našeho boje za československou věc, centrem hnutí za osvobození Československa.

Toga, rodinný policejní pes, nás všechny překvapila tím, jak přátelsky přijala strýce Edvarda, protože jí obvykle trvalo čtrnáct dní, než si na někoho zvykla. S vážným výrazem zodpovědnosti na její krásné tváři si s ním potřásla tlapkou. Strýc Edvard miloval psy a Toga se ihned stala předmětem jeho pobavení. Nemohli jsme tušit, že jejich přátelství bude moci trvat dalších osm osudových let.

Když ten večer na Gwendolen Avenue číslo 26 vše utichlo, vyprávěla mi má žena o mimořádné a smutné okolnosti vztahující se k našemu příjezdu, o níž jsem v té chvíli nemohl vědět. Dle mých instrukcí zavolala Míla Janu Masarykovi ihned poté, co se dozvěděla, že jsme ve vzduchu. Pověděla mu, co všechno jsme udělali a proč jsem jel do Prahy; a řekla mu, že doktor Edvard Beneš byl v té chvíli na cestě do Anglie. Janova reakce mou ženu nesmírně šokovala. Jan Masaryk, nervózní a otřesený z bezesných nocí a vysilující práce za mnichovské krize, zapomněl na to, s kým mluví, a začal křičet do telefonu: „Cože? Proč ho sem berete? Proč ho nevezmete do Švýcarska nebo někam jinam...“ Míla beze slov položila sluchátko. O tomto incidentu se nikdy nemluvílo, obzvláště ne před doktorem Benešem, přestože věděl, stejně jako my všichni, že na rozdíl od svého otce Tomáše

měl Jan Masaryk vždy v dobách pohotovosti či nebezpečí krátkou, ale destruktivní epizodu strachu a zoufalství. Po krizi byl stále velmi unavený a jeho první myšlenka padla na to, že vyvstanou potíže s vládou pana Chamberlaina.

Jan Masaryk dorazil na letiště příliš pozdě, aby mohl strýce Edvarda a tetu Hanu přivítat. Setkal se s nimi v mém domě, ale tou dobou se mu jeho obvyklý břitký smysl pro humor vrátil a byl velmi nápomocný.

Druhý den se strýc Edvard ještě stále cítil slabě a nemohl opustit lůžko. Musel odmítnout tucet fotografií, kteří zůstali stát před domem, nešťastní, že měli možnost vyfotografovat jen tetu Hanu a mou ženu po cestě na nákup. Vážně jsem si s nimi promluvil a dohodli jsme se, že až exprezident podnikne svou první procházku v Putney, zavolám jim a domluvíme se na možnosti fotografování, aby se nikdo necítil škodný.

Nebylo jednoduché odhánět lidi, kteří se chtěli poradit či rady rozdávat. Noviny nám pomohly tím, že otiskly zprávu o tom, že Edvard Beneš je velmi nemocný a nemůže nikoho vidět.

Ale za pár dní byl již strýc nepokojný a cítil se dostatečně zdravý na to, aby mohl jít na procházku; dohodli jsme se tedy, že se nadýcháme čerstvého vzduchu, až se setmí. Ten den jsem přijal jeden z mnoha telefonátů a poté, co jsem vše trpělivě vyslechl, zašel jsem nahoru do strýcovy studovny. Jeho obličej se již rozjasnil, barvou i úsměvem.

„*Lord Halifax chce s Tebou zítra poobědvat,*“ řekl jsem s upřeným pohledem na oběť slabosti zmíněného lorda Halifaxe⁶⁸ a jeho kolegů.

⁶⁸ Edward Wood, 1. hrabě z Halifaxu (1881–1959), pocházel ze staré anglické šlechtické rodiny. Od mládí působil jako konzervativní